Комунальний заклад Сумської обласної ради
«Сумський фаховий медичний коледж»

Циклова комісія освітніх компонентів, що формують загальні
та спеціальні компетентності

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник директора
з навчальної роботи
Людмила ЛЯШЕНКО
«01» вересня 2026 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА ОБОВ'ЯЗКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
на 2026/2027 навчальний рік

Назва навчальної дисципліни	**Патоморфологія та патофізіологія**
Галузь знань	**І Охорона здоров'я та соціальне забезпечення**
Спеціальність	**І5 Медсестринство**
Освітньо-професійна програма	**Акушерська справа**
Форма навчання	**Денна**
Освітньо-професійний ступінь	**Фаховий молодший бакалавр**
Обсяг кредитів ECTS/	**4**
Загальна кількість годин	**120**
Розробник:	**Тетяна ІЛЬЧЕНКО** **Тетяна ЛОБАНОВА** **Павло ДЕМ'ЯНЮК**

Робочу програму розглянуто та схвалено
на засіданні ЦК ОКЗСК
протокол від 01 вересня 2026 року № 1
Голова ЦК _____ Марина КІСІЛЬОВА

І. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“Патоморфологія та патофізіологія”

Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітньо-професійний ступінь, форма навчання		
Галузь знань	І Охорона здоров’я та соціальне забезпечення	
Спеціальність	І5 Медсестринство	
Освітньо-професійна програма	Акушерська справа	
Освітньо-професійний ступінь	фаховий молодший бакалавр	
Форма навчання		
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	обов`язкова	
Обсяг кредитів ECTS	4	
Загальна кількість годин	*120*	
аудиторних	*76*	
Із них:	*лекції*	20
	практичні заняття	46
Самостійна робота здобувача освіти, у тому числі індивідуальна робота	54	
Підготовка та проведення екзамену	-	
Форма підсумкового контролю	Дифзалік	
Найменування показників навчальної дисципліни		
Навчальний рік підготовки		
Термін вивчення дисципліни	2-й курс IV семестр	

Структура навчальної дисципліни та розподіл годин за семестрами відповідно до робочого навчального плану

Курс	***Семестр***	***Види занять***				***Семестровий контроль***
		Всього	***Лекції***	***Практичні***	***Самостійна робота***	
2 курс	**IV семестр**	**120**	**20**	**46**	**54**	**Дифзалік**

ІІ. Мета та завдання навчання дисципліни

Патоморфологія та патофізіологія людини належать до фундаментальних медичних наук природничо – наукової підготовки.

Патоморфологія вивчає морфологічний субстрат захворювання і є складовою патології – науки про закономірності виникнення та розвитку захворювань. За своєю суттю патоморфологія є клінічною дисципліною, оскільки закладає розуміння основи патології клініки та загальнопатологічних процесів, сукупність яких зумовлює морфологічні прояви захворювань, закладає основи знання морфології хвороб на різних етапах їх розвитку, структурних основ одужання, ускладнень та наслідків хвороб, вивчає варіанти патоморфозу захворювань, що виникають у зв'язку з умовами життя людини, що змінюються, та внаслідок різноманітних лікувальних заходів, закладає основи знання про організацію патологоанатомічної служби та її призначення. Зіставлення морфологічних і клінічних проявів хвороб на всіх етапах їх розвитку дозволяє здобувачам освіти отримати навички клініко – анатомічного аналізу, синтетичного узагальнення діагностичних ознак хвороб і правильного їх тлумачення в причинно – наслідкових співвідношеннях.

Мета дисципліни – дати здобувачам освіти знання з основних розділів патологічної анатомії і патологічної фізіології, які необхідні для правильного та глибокого засвоєння клінічних дисциплін, формування в майбутніх працівників розуміння причин і механізмів перебігу патологічних процесів у організації людини.

Зміст програми «Патоморфологія та патофізіологія» передбачає використання знань з анатомії та фізіології. У свою чергу, знання патоморфології і патофізіології професійно інтегровані в спеціальні дисципліни. Відповідно до навчального плану планується і організовується самостійна робота здобувачів освіти.

Тематику лекцій і практичних занять визначає тематичний план.

У результаті вивчення навчальної дисципліни ***здобувачі освіти повинні знати:***

- основні положення природничо – наукових дисциплін, необхідні для вирішення професійних завдань;
- загальні закономірності виникнення, перебігу і завершення хвороби;
- сучасну класифікацію, пато- і морфогенез найпоширеніших захворювань людини, основні методи прижиттєвого дослідження тканин;
- клінічну термінологію та найпоширеніші латинські терміни, які лежать в її основі.

У результаті вивчення навчальної дисципліни ***здобувачі освіти повинні вміти:***

- користуватися світловим мікроскопом для вивчення мікропрепаратів;
- визначати вид ушкодження за морфологічними ознаками;
- застосувати набуті знання під час вирішення ситуаційних і проблемних завдань;
- використовувати отримані знання в процесі вивчення клінічних дисциплін;
- користуватися довідковою літературою.

Здобувачі освіти повинні бути проінформовані про:

- основні загальнотеоретичні положення патоморфології та патофізіології;
- нові наукові досягнення в галузі патоморфології та патофізіології;
- вплив шкідливих факторів сучасної екології на організм людини;
- патоморфологічну службу в системі охорони здоров'я України та кримінальну відповідальність за незаконне використання органів людини.

ІІІ. Компетентності та очікувані результати навчання, формування яких сприяє дисципліна. Згідно освітньо-професійної програми «Акушерська справа» дисципліна забезпечує набуття здобувачами освіти наступних компетентностей:

	Знання	**Уміння/навички**	**Комунікація**	**Автономія та відповідальність**
Компетентність	**Зн1.** Всебічні спеціалізовані емпіричні та теоретичні знання у сфері навчання та/або професійної діяльності, усвідомлення меж цих знань	**Ум1**. Широкий спектр когнітивних та практичних умінь/навичок, необхідних для розв'язання складних задач у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання **Ум2**. Знаходження творчих рішень або відповідей на чітко визначені конкретні та абстрактні проблеми на основі ідентифікації та застосування даних **Ум3.** Планування, аналіз, контроль та оцінювання власної роботи та роботи інших осіб у спеціалізованому контексті	**К1**. Взаємодія з колегами, керівниками та клієнтами у питаннях, що стосуються розуміння, навичок та діяльності у професійній сфері та/або у сфері навчання **К2.** Донесення до широкого кола осіб (колеги, керівники, клієнти) власного розуміння, знань, суджень, досвіду, зокрема у сфері професійної діяльності	**АВ1.** Організація та нагляд (управління) в контекстах професійної діяльності або навчання в умовах непередбачуваних змін **АВ2.** Покращення результатів власної діяльності і роботи інших **АВ3.** Здатність продовжувати навчання з деяким ступенем автономії
Інтегральна компетентність				
Здатність вирішувати типові спеціалізовані завдання в медичній галузі або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів відповідної науки та може характеризуватися певною невизначеністю умов; відповідальність за результати своєї діяльності; здійснення контролю інших осіб у визначених ситуаціях.				
Загальні компетентності				

ЗК 4 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	Зн1	Ум1	К1,К2	АВ1, АВ2
ЗК5 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.	Зн1		К2	АВ
ЗК 6 Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.	Зн1	Ум2, Ум3	К2	АВ1
Спеціальні компетентності				
СК 4 Здатність до співпраці з пацієнтом, його оточенням, з іншими медичними й соціальними працівниками на засадах сімейно-орієнтованого підходу, враховуючи особливості здоров'я чи перенесені хвороби та фізичні, соціальні, культурні, психологічні, духовні чинники і фактори довкілля, здійснювати	Зн1	Ум1, Ум2	К1, К2	АВ2

санітарно-просвітницьку роботу.				
СК 7 Здатність до вміння обирати обґрунтовані рішення в стандартних клінічних ситуаціях, спираючись на здобуті компетентності та нести відповідальність відповідно до законодавства.	Зн1	Ум1,Ум2	К1, К2	АВ1
СК 12. Здатність до безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я (освіта впродовж життя).	Зн1	Ум1	К2	АВ1, АВ3

Програмні результати навчання. Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна «Патоморфологія та патофізіологія», які визначені освітньо професійною програмою «Акушерська справа» підготовки фахового молодшого бакалавра спеціальності І5 Медсестринство є:

РН 1. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами для комунікації, ведення медичної та іншої ділової документації.

РН 9. Розпізнавати й інтерпретувати ознаки здоров'я і його змін, хвороби чи інвалідності (оцінка/діагноз), обмежень можливості повноцінної життєдіяльності та визначати проблеми пацієнтів при різних захворюваннях і станах.

IV. Програма навчальної дисципліни

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	**Лекції**	**Практичні заняття**	**Самостійна робота**
	Розділ 1. **Загальна нозологія**				
1	Вступ. Предмет, методи і завдання патологічної анатомії та патологічної фізіології людини. Загальне поняття про хворобу.	10	2	2	6
	Розділ 2. **Типові патологічні процеси**				
2	Типові патоморфологічні процеси	6	-	2	4
3	Розлади периферичного кровообігу та мікроциркуляції	8	2	2	4
4	Запалення	8	2	2	4
5	Пухлини	8	2	2	4
	Розділ 3. **Патологія органів і систем**				
6	Аутоалергічні хвороби	4	-	-	4
7	Патологія системи крові. Ревматизм. Патологія серцево-судинної системи	14	2	8	4
8	Патологія дихальної системи	12	2	6	4
9	Патологія травної системи	14	2	8	4
10	Патологія сечової системи	10	2	4	4
11	Патологія ендокринної системи (залози внутрішньої секреції)	14	2	8	4
12	Патологія нервової системи	8	2	2	4
13	Патологія вагітності і пологів	4	-	-	4
	Усього	**120**	**20**	**46**	**54**

V. Теми лекцій

№ п.п.	Тема лекції	Кількість годин на тему
1	Вступ. Предмет, методи і завдання патоморфології та патофізіології. Поняття про хворобу, здоров'я. Типові патоморфологічні процеси.	2
2	Розлади периферичного кровообігу та мікроциркуляції	2
3	Запалення	2
4	Пухлини	2
5	Патоморфологія та патофізіологія системи крові. Ревматизм. Патофізіологія та патоморфологія серцево – судинної системи	2
6	Патоморфологія та патофізіологія системи дихання	2
7	Патоморфологія та патофізіологія системи травлення	2
8	Патоморфологія та патофізіологія сечової системи	2
9	Патоморфологія та патофізіологія ендокринної системи	2
10	Патоморфологія та патофізіологія нервової системи	2
	Усього:	**20**

VI. Теми практичних занять

№ п.п.	Тема практичного заняття	Кількість годин на тему
1	Предмет, методи і завдання патоморфології та патофізіології. Загальне вчення про хворобу	2
2	Типові патоморфологічні процеси	2
3	Розлади периферичного кровообігу та мікроциркуляції	2
4	Запалення	2
5	Пухлини	2
6	Патоморфологія та патофізіологія крові	2
7	Патофізіологія та патоморфологія серцево – судинної системи. Вади серця	2
8	Хвороби судин: гіпертонічна хвороба, атеросклероз	2
9	Ревматизм	2
10	Патоморфологія та патофізіологія системи дихання. Порушення легеневого кровообігу, гіпоксія	2
11	Патологія дихання: гострі захворювання	2
12	Патологія дихання: хронічні захворювання	2
13	Патоморфологія та патофізіологія системи травлення: недостатність травлення в порожнині рота	2
14	Патоморфологія та патофізіологія системи травлення: хвороби шлунку	2
15	Патоморфологія та патофізіологія системи травлення: ентерити, коліти	2

16	Патоморфологія та патофізіологія системи травлення: хвороби печінки і підшлункової залози	2
17	Патоморфологія та патофізіологія сечової системи. Гострі захворювання нирок та сечовивідних шляхів	2
18	Патоморфологія та патофізіологія сечової системи. Хронічні захворювання нирок	2
19	Патологія гіпофіза: етіологія й патогенез, морфогенез, наслідки ендокринних розладів. Механізми розвитку хвороби Іценко – Кушинга, нецукрового діабету, наслідки	2
20	Патологія щитоподібної залози. Гіпотиреоз (мікседема). Гіпертиреоз (дифузний токсичний зоб). Рак щитоподібної залози в дорослих і дітей, роль екологічного чинника	2
21	Патоморфологія та патофізіологія ендокринної системи.	2
22	Цукровий діабет. Етіопатогенез. Макро- і мікроангіопатія при цукровому діабеті. Ускладнення та наслідки хвороби.	2
23	Патологія нервової системи. Підсумкове заняття. Дифзалік	2
	Усього	**46**

VII. Самостійна робота

№ з/п	Тема	Всього годин	Форма контролю
1	Видатні вчені: В.В.Пашутін, А.І.Полунін, І.І.Мечников, Г.М.Мінх, В.В.Підвисоцький, О.О.Богомолець, М.М.Сиротинін, М.Н.Зайко, В.В.Воронін, О.Б.Фохт. Їх внесок у патологічну фізіологію і патологічну анатомію	2	Опитування тест
2	Діяльність видатних вчених у галузі експериментального моделювання хвороб і дослідження патологічної фізіології та патологічної анатомії	2	Опитування тест
3	Діатези, їх види, характерні особливості	4	Опитування тест
4	Синдром набутого імунодефіциту (СНІД), трансплантація й трансплантаційний імунітет. Загальне поняття про реплантацію	4	Опитування тест
5	Поняття про мікроциркуляцію. Основні форми розладу мікроциркуляції, сладж-синдром, синдром внутрішнього судинного згортання, розлади лімфодинаміки	4	Опитування тест
6	Поняття про гіпотермію. Застосування штучної гіпотермії в медицині	2	Опитування тест
7	Порушення мінерального обміну. Основні причини й механізми порушення електролітного обміну (вміст і співвідношення калію, натрію і кальцію). Кальцинація як приклад порушення обміну кальцію. Утворення каменів	4	Опитування тест
8	Пухлини центральної нервової системи, особливості їх перебігу	2	Опитування тест
9	Доброякісні й злоякісні пухлини молочної залози	2	
10	Патоморфологія і патофізіологія геморагічного діатезу, його види	2	Опитування тест

11	Патогенез дифузних захворювань сполучної тканини (колагенози), їхні види	4	Опитування тест
12	Види патологічного дихання	2	Опитування тест
	Професійні захворювання легень: антракоз, силікоз, силікатоз	4	Опитування тест
13	Патофізіологія травлення в ротовій порожнині: гіперсалівація й гіпосалівація, порушення жування. Патологія твердих тканин зуба, ускладнення (поняття про карієс, пульпіт, пародонтоз)	4	Опитування тест
14	Основні форми порушення діурезу і складу сечі	4	Опитування тест
	Сечокам'яна хвороба, визначення поняття, причини утворення, наслідки		
15	Загальне уявлення про основні механізми розвитку ендокринних розладів: порушення центральної регуляції утворення гормонів, їх транспортування та рецепції	4	Опитування тест
	Ендемічний і спорадичний зоб. Тиреоїдити		
16	Етіологія і патогенез основних розладів центральної нервової системи: порушення кровообігу, нейроінфекція	4	Опитування тест
	Всього:	**54**	

VIII. Зміст програми

Розділ 1. **Загальна нозологія**

Тема 1. **Вступ. Предмет, методи і завдання патологічної анатомії та патологічної фізіології людини. Ушкодження (некроз)**

САМОСТІЙНА РОБОТА

Предмет і завдання патологічної анатомії і патологічної фізіології.

Місце патологічної анатомії і патологічної фізіології серед інших медичних дисциплін. Історичний нарис розвитку патологічної анатомії і патологічної фізіології людини. Видатні вчені: В.В. Пашутін, А.І. Полунін, І.І. Мечников, А.І. Абрикосов, Г.М. Мінх, В.К. Високович, В.В. Підвисоцький, О.О. Богомолець, М.М. Сиротинін, М.Н. Зайко, Р. Вірхов, Клод Бернар, Кеннон, Гано Сельє.

Методи патологічної фізіології. Експериментальне моделювання хвороб. Значення порівняльно-еволюційного методу.

Альтерація: визначення поняття, види. Причини і механізми ушкодження. Рівні ушкодження.

Некроз: визначення поняття, причини і механізм розвитку. Морфологічні ознаки: зміни ультраструктур клітини, ядра, цитоплазми і тканин. Клініко-морфологічні прояви некрозу: пролежні, інфаркт, гангрена та її види. Наслідки некрозу.

Тема 2. **Дистрофія. Атрофія**

ЛЕКЦІЯ

Визначення поняття дистрофії; види, причини, механізм розвитку. Аліментарна дистрофія; екзогенні та ендогенні причини голодування.

Значення дистрофії у формуванні патологічних процесів, механізм розвитку дистрофії (інфільтрація, спотворений синтез, трансформація, декомпозиція).

Порушення основного обміну.

Порушення білкового обміну. Види й морфологія паренхіматозної білкової дистрофії: зерниста, гіаліново-крапельна, гідропічна.

Види і морфологія мезенхімальної білкової дистрофії: мукоїдний набряк, фібриноїдний набряк, гіаліноз, амілоїдоз.

Види і морфологія змішаної дистрофії. Поняття про гемоглобіногенні “пігменти”. Гемосидероз. Жовтяниця, її види. Порушення обміну нуклеопротеїдів.

Порушення жирового обміну. Розлад обміну холестерину, гіперхолестеринемія, її значення для організму. Паренхіматозна жирова дистрофія міокарда, печінки, нирок. Загальне ожиріння як приклад мезенхімальної жирової дистрофії.

Порушення вуглеводного обміну. Гіпо- та гіперглікемія, причини і механізм розвитку. Цукровий діабет як приклад порушення вуглеводного обміну.

Порушення мінерального обміну. Основні причини і механізми порушення електролітного обміну (вміст і співвідношення калію, натрію і кальцію). Кальцинація як приклад порушення обміну кальцію. Утворення каменів. Рахіт як приклад порушення обміну кальцію і фосфору.

Порушення водного обміну: зневоднення, надмірне нагромадження води в організмі. Набряк, його види, патогенетичні чинники.

Атрофія, причини і види.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення макро- та мікропрепаратів і діапозитивів.

Диференціювання дистрофії та некрозу на вологих і гістологічних препаратах.

Визначення за морфологічними ознаками видів ушкодження: інфаркту міокарда, жирової дистрофії, амілоїдозу нирки (селезінки).

Практичні навички:

- визначення морфологічних проявів дистрофії, атрофій, некрозу на вологих та гістологічних препаратах;
- визначення видів некрозу за клінічними ознаками;
- вирішення ситуаційних завдань.

***Тема 3*. Загальне поняття про хворобу. Зовнішні та внутрішні хвороботворні чинники. Компенсаторно-пристосувальні реакції організму. Загальні реакції на ушкодження**

ЛЕКЦІЯ

Визначення основних понять: норма і здоров'я, хвороба. Значення чинників зовнішнього середовища (природних і соціальних) та внутрішніх (спадковість, вік, стать) у збереженні здоров'я і виникненні хвороб людини. Поняття про патологічний процес, патологічну реакцію, патологічний стан.

Поняття про конституцію людини та діатез. Роль конституції у виникненні патології.

Стадії хвороби: прихований період, продромальний період, виявлення ознак хвороби, завершення хвороби. Особливості перебігу хвороби, наслідки (одужання повне чи неповне, рецидиви), ускладнення.

Смерть. Стадії смерті: агонія, клінічна і біологічна смерть, їхні ознаки. Трупні зміни.

Визначення поняття етіології і патогенезу. Поняття "чинник ризику" здоров'я. Пошкодження як початкова ланка патогенезу.

Значення компенсаторно-пристосувальних реакцій у розвитку хвороб. Механізм компенсаторно-пристосувальних реакцій: саморегуляція, дублювання фізіологічних процесів. Стадії компенсаторних реакцій: стадія становлення, стадія закріплення, стадія декомпенсації.

Форми компенсаторно-пристосувальних реакцій: гіпертрофія (її види), гіперплазія. Організація, інкапсуляція.

Загальні реакції організму на ушкодження. Шок: визначення, причини виникнення. Стадії шоку. Основні клінічні і морфологічні прояви шоку.

Види шоку: травматичний, опіковий, гемотрансфузійний, анафілактичний, інфекційно-токсичний. Синдром тривалого роздавлювання. Колапс, непритомність.

Стрес, характеристика поняття. Стресори. Стадії стресу.

Поняття про хвороби адаптації.

***Тема 4.* Імунопатологічні процеси. Алергія**

ЛЕКЦІЯ

Поняття про імунокомпетентну систему.

Імунодефіцитний стан, характеристика, види. Загальне поняття про ВІЛ-інфекцію/СНІД, трансплантацію і трансплантаційний імунітет. Загальне поняття про реплантацію.

Алергія, визначення поняття, класифікація, причини виникнення, механізми розвитку. Алергени, їх види. Стадії алергічної реакції.

Алергічні реакції негайного і сповільненого типу. Основні види алергії: анафілаксія, ідіосинкразія, сироваткова хвороба, алергічні хвороби. Анафілаксія,

визначення поняття. Загальні (анафілактичний шок) та місцеві (феномен Артюса) прояви.

Види і механізми десенсибілізації.

Розділ 2. **Типові патологічні процеси**

Тема 5. **Розлади периферичного кровообігу та мікроциркуляції**

ЛЕКЦІЯ

Типові патологічні процеси, визначення поняття, основні види: місцеві розлади кровообігу, запалення, гарячка, пухлини, гіпоксія.

Місцеві розлади кровообігу, визначення. Основні види: гіперемія (артеріальна та венозна), ішемія, стаз. Їхні причини, механізм розвитку, прояви, наслідки.

Значення порушень систем згортання та протизгортання крові. Тромбоз, види тромбів, механізм тромбоутворення. Чинники, що спричиняють тромбоутворення. Наслідки тромбозу. Емболія, види. Наслідки емболії. Тромбоемболія легеневої артерії.

Поняття про мікроциркуляцію. Основні причини і механізми її виникнення. Поняття про основні форми розладу мікроциркуляції, сладж-синдром, синдром внутрішнього судинного згортання, розлади лімфодинаміки.

Кровотеча, види. Крововилив, причини, наслідки. Наслідки кровотечі.

Компенсаторні реакції організму при кровотечі.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення мікропрепаратів.

Визначення за морфологічними ознаками видів порушення кровообігу (стазу в капілярах, крововиливу в кору великого мозку, тромбів у судинах).

Розпізнавання зовнішніх ознак артеріальної гіперемії, венозної гіперемії, ішемії; з’ясування механізмів їх розвитку.

Пояснення механізмів розвитку тромбозу та емболій.

Практичні навички:

- вирішення ситуаційних завдань;
- надання корисних рекомендацій хворим, їхнім родичам та здоровому населенню, враховуючи етичні та деонтологічні особливості спілкування з ними.

Тема 6. **Запалення**

ЛЕКЦІЯ

Запалення, визначення поняття, причини.

Порівняльно-еволюційний підхід до визначення запалення (І.І. Мечников).

Патогенез (стадії запалення). Альтерація (первинна і вторинна). Медіатори запалення. Ексудація. Судинні реакції при запаленні. Роль лейкоцитів: бар’єрна, фагоцитарна, ферментативна. Механізм розвитку запального набряку. Проліферація. Наслідки запалення.

Місцеві ознаки запалення: почервоніння, жар, припухлість, біль, порушення функції. Механізм їх утворення.

Загальні зміни при запаленні: порушення обміну речовин, гарячка, зміни крові, інтоксикація.

Види запалення: альтеративне (його характеристика); ексудативне (його види); продуктивне (його патоморфологічна характеристика).

Поняття про специфічне запалення. Гранульома.

Вплив реактивності організму на перебіг запалення.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення макро- та мікропрепаратів, діапозитивів.

Визначення за морфологічними ознаками виду запалення (фібринозний перикардит, септичний ендокардит, гнійний гломерулонефрит, крупозна пневмонія). Пояснення позитивної та негативної ролі запальних процесів.

Практичні навички:

- розпізнавання місцевих проявів запалення;
- вирішення ситуаційних завдань.

***Тема 7*. Патологія терморегуляції. Гарячка. Кисневе голодування (гіпоксія)**

ЛЕКЦІЯ

Поняття про гіпертермію, тепловий удар, сонячний удар. Поняття про гіпотермію. Застосування штучної гіпотермії в медицині.

Гарячка, визначення поняття. Етіологія, поняття про пірогени. Стадії гарячки, зміни терморегуляції на різних стадіях. Зміни обміну речовин і фізіологічних функцій — дихання, кровообігу, травлення, сечовиділення, потовиділення, функцій нервової системи. Види температурної кривої.

Роль гарячки в патології.

Гіпоксія, визначення поняття.

Порушення обміну речовин і фізіологічних функцій при гіпоксії.

Типи гіпоксії: дихальна, серцево-судинна, кров'яна, тканинна, змішана. Причини і механізми розвитку гіпоксії.

Патоморфологічні зміни в тканинах і клітинах при гіпоксії: атрофія клітин і тканин.

Асфіксія, визначення поняття, причини, стадії.

Компенсаторно-пристосувальні реакції організму при гіпоксії.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Визначення понять гіпертермія, тепловий удар, сонячний удар, гіпотермія, гарячка, гіпоксія, асфіксія.

Аналіз порушень обміну речовин і фізіологічних функцій на різних стадіях гарячки та при гіпоксії, механізмів розвитку компенсаторно-пристосувальних реакцій організму.

Вивчення мікропрепаратів, типів температурних кривих.

Практичні навички:

- розв'язання ситуаційних завдань;
- розпізнавання морфо-функціональних змін та зовнішніх ознак гарячки, гіпоксії;
- надання корисних рекомендацій хворим та постраждалим.

***Тема 8*. Пухлини. Старіння організму**

ЛЕКЦІЯ

Характеристика пухлинного процесу, його поширення.

Біологічні особливості пухлинного росту, форми атипізму: тканинний, клітинний, субклітинний, біохімічний, імунний, функціональний.

Причини утворення пухлин: роль онкогенних вірусів, хімічних і фізичних канцерогенних чинників.

Механізми пухлинного переродження клітин. Поняття про пухлинне прогресування. Співвідношення між організмом і пухлиною.

Будова пухлин. Види пухлинного росту. Доброякісні та злоякісні пухлини. Метастази й рецидиви. Поняття про передпухлинний та передраковий стан.

Гістологічний принцип класифікації пухлин. Пухлини з епітелію, доброякісні та злоякісні. Папілома. Рак, його види, особливості метастазування. Рак шлунка. Рак легень. Пухлини м'яких тканин. Доброякісні пухлини: фіброма, ліпома, гемангіома.

Злоякісні пухлини. Саркома, особливості метастазування. Пухлини з меланінутворюючої тканини: доброякісні (невус) та злоякісні (меланома).

Пухлини центральної нервової системи, особливості їх перебігу. Доброякісні і злоякісні пухлини грудної залози.

Фіброаденома, карцинома. Пухлини жіночих статевих органів. Доброякісні: поліп, поліп шийки матки, фіброміома матки. Злоякісні: аденокарцинома тіла матки, хоріонкарцинома.

Старіння як процес морфологічних, біохімічних, функціональних і психічних змін.

Теорії старіння (І.І. Мечников, О.О. Богомолець, О.В. Нагорний).

Прояви старіння на рівні клітин і тканин, органів, систем і організму в цілому.

Зменшення компенсаторно-пристосувальних можливостей організму. Зовнішні зміни. Зміни обміну речовин. Особливості функціонування органів і систем. Поняття про клімакс.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення макро- і мікропрепаратів пухлин.

Визначення за морфологічними ознаками видів пухлин (фіброміоми матки, меланоми, раку шлунка, раку легень та ін.).

Практичні навички:

- вирішення ситуаційних завдань;
- надання корисних рекомендацій онкологічним хворим, враховуючи етичні та деонтологічні особливості спілкування з ними.

***Розділ 3*. Патологія органів і систем**

***Тема 9*. Патологія системи крові**

ЛЕКЦІЯ

Зміни загального об'єму крові: гіперволемія, гіповолемія. Патологічні зміни основних властивостей крові.

Анемія, визначення поняття, види. Постгеморагічна анемія, гостра і хронічна. Причини, картина крові.

Гемолітична анемія: вроджена, набута, спадкова. Причини, картина крові. Види анемії, пов'язаної з порушенням кровотворення (залізодефіцитна, В12-фолієводефіцитна). Причини, картина крові.

Лейкоцитоз і лейкопенія, їх види.

Поняття про лейкоз, сучасне уявлення про етіологію захворювання. Види лейкозу. Особливості кровотворення і складу периферичної крові при різних видах лейкозу. Поняття про геморагічний діатез, його види.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення мазків крові при основних формах анемії, лейкоцитози, лейкопенії. Аналіз гемограм при різних захворюваннях.

Практичні навички:

- вирішення ситуаційних завдань.

***Тема 10*. Ревматизм. Патологія серцево-судинної системи**

ЛЕКЦІЯ

Поняття про дифузні захворювання сполучної тканини (колагенози), їх види.

Ревматизм. Роль аутоімунних порушень у виникненні та перебігу ревматизму.

Етіологія і патогенез ревматизму. Стадії розвитку ревматичної гранульоми. Форми ревматизму.

Розлади судинного тонусу: артеріальна гіпертензія і гіпотензія. Причини, основні форми і значення для організму артеріальної гіпертензії.

Гіпертонічна хвороба: етіологія, патогенез, стадії розвитку, патоморфологічні зміни. Ішемічна хвороба серця: форми перебігу, наслідки. Поняття про стенокардію, кардіосклероз. Інфаркт міокарда: етіологія, стадії розвитку, наслідки. Поняття про передінфарктний та передінсультний стани.

Атеросклероз: етіологія, патогенез, стадії і патоморфологічні прояви.

Чинники ризику розвитку гіпертонічної хвороби, атеросклерозу, інфаркту міокарда.

Вади серця: вроджені та набуті, їх основні форми. Розлад гемодинаміки при вадах серця. Поняття про серцеву аритмію, її види. Розлад кровообігу при різних видах аритмії.

Недостатність серця, її показники, форми, морфологічні й клінічні прояви. Особливості функції гіпертрофованого серця, механізми його декомпенсації.

Поняття про недостатність кровообігу, її форми й основні прояви.

Компенсаторно-пристосувальні реакції організму при недостатності кровообігу.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення макро- та мікропрепаратів.

Визначення видів хвороби серцево-судинної системи (інфаркту міокарда, атеросклерозу судин, кардіосклерозу) за морфологічними ознаками.

Практичні навички:

- вирішення ситуаційних завдань.

***Тема 11*. Патологія дихальної системи**

ЛЕКЦІЯ

Порушення легеневого кровотоку і легеневої перфузії. Поняття про легеневу гіпертензію.

Недостатність зовнішнього дихання. Порушення вентиляції легень: гіповентиляція та гіпервентиляція, їх причини і наслідки.

Порушення альвеолярно-капілярної дифузії газів, їх причини і наслідки. Задишка: визначення, поняття, види, значення. Кашель.

Види патологічного дихання.

Набряк легень, причини, патогенез.

Бронхіт, види, етіологія, патогенез, патоморфологія.

Пневмонія: види, етіологія і стадії крупозної пневмонії. Поняття про хронічні неспецифічні захворювання легень. Емфізема легень, етіологія, патогенез, патоморфологія.

Бронхіальна астма: етіологія, патогенез.

Професійні захворювання легень: антракоз, силікоз.

Пневмоторакс, його види.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Визначення за морфологічними ознаками видів патології дихання (крупозної пневмонії, антракозу, емфіземи легень).

Практичні навички:

- вирішення ситуаційних завдань.

***Тема 12*. Патологія травної системи**

ЛЕКЦІЯ

Недостатність травлення, її причини.

Порушення апетиту, його форми. Патологія травлення в ротовій порожнині: гіперсалівація і гіпосалівація, порушення жування (поняття про карієс, пульпіт, пародонтоз). Поняття про стоматит, дивертикули стравоходу. Порушення бар'єрної функції кишок.

Ангіна: етіологія, види і наслідки.

Порушення ковтання.

Розлад основних функцій шлунка. Кількісні та якісні зміни секреції шлункового соку. Типи патологічної секреції.

Розлад моторики шлунка: гіпо- та гіперкінетичні стани (відрижка, гикавка, печія, нудота, блювання).

Гастрит гострий і хронічний: причини, механізм розвитку, наслідки. Патоморфологія гастриту.

Виразкова хвороба шлунка і дванадцятипалої кишки. Етіологія та механізм розвитку, наслідки. Патоморфологічна характеристика. Порушення функції тонкої і товстої кишки. Розлади секреторної функції: наслідки ушкодження ентероцитів, панкреатичної ахілії та ахолії. Порушення травлення і розлади всмоктування. Порушення моторики тонкої і товстої кишок: пронос, закреп. Кишкова непрохідність: види, причини, механізм розвитку, наслідки.

Порушення бар'єрної функції кишок.

Ентерит і коліт, гострий і хронічний. Причини, механізм розвитку, патоморфологія.

Апендицит: види, ускладнення, патоморфологічна характеристика.

Причини й механізм порушення функції печінки: ушкодження паренхіми, розлади портального кровообігу й артеріального кровопостачання, порушення жовчовиділення. Недостатність печінки, її форми і прояви.

Гепатит гострий і хронічний, первинний і вторинний. Алкогольний гепатит, механізм розвитку, ускладнення та наслідки.

Цироз печінки, патогенез і морфогенез, наслідки.

Холецистит гострий і хронічний, етіологія, патогенез.

Жовчнокам'яна хвороба, причини, механізм розвитку, морфогенез, наслідки.

Панкреатит гострий і хронічний. Етіологія, патогенез, наслідки, ускладнення.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Визначення видів патології травної системи за морфологічними ознаками: атрофічного гастриту, виразкової хвороби шлунка, флегмонозного апендициту, цирозу печінки.

Практичні навички:

- вирішення ситуаційних завдань;
- надання корисних рекомендацій хворим та їхнім родичам, ураховуючи етичні та деонтологічні особливості спілкування з ними.

***Тема 13*. Патологія сечової системи**

ЛЕКЦІЯ

Загальна характеристика механізмів розладу клубочкової фільтрації, канальцевої реабсорбції, секреції. Поняття про ниркову недостатність та уремію, наслідки їх.

Основні форми порушень діурезу і складу сечі.

Гломерулонефрит гострий і хронічний, етіологія, патогенез, патоморфологія, наслідки.

Пієлонефрит гострий і хронічний, етіологія, патогенез, патоморфологія, наслідки.

Сечокам'яна хвороба, визначення поняття, причини утворення, наслідки.

Нефросклероз як наслідок запальних і судинних уражень нирок.

Первинно і вторинно зморщена нирка.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Визначення видів ушкодження (гломерулонефриту, пієлонефриту, первинно зморщеної нирки) за морфологічними ознаками.

Практичні навички:

- визначення виду ушкоджень та морфологічних ознак за клінічними проявами, на вологих препаратах;
- вирішення ситуаційних завдань з теми із застосуванням диференціальної діагностики.

***Тема 14*. Патологія ендокринної системи (залози внутрішньої секреції)**

ЛЕКЦІЇ

Загальне уявлення про основні механізми розвитку ендокринних розладів: порушення центральної регуляції утворення гормонів, їх транспортування та рецепції.

Патологія гіпофіза, загальне уявлення про акромегалію.

Механізми розвитку хвороби Іценка—Кушінга, нецукрового діабету, наслідки.

Патологія надниркових залоз. Загальне уявлення про Аддісонову хворобу, феохромоцитому.

Патологія щитоподібної залози. Поняття про зоб, базедову хворобу, мікседему. Тиреоїдит гострий і хронічний. Значення аутоімунного чинника в етіології хронічного тиреоїдиту. Рак щитоподібної залози у дорослих і дітей, роль екологічного чинника.

Цукровий діабет, етіологія і патогенез. Макро- і мікроангіопатія при цукровому діабеті. Ускладнення та наслідки хвороби.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Визначення видів патології за морфологічними ознаками: цукровий діабет, базедова хвороба, тиреоїдит, рак щитоподібної залози, хвороба Іценка—Кушинга, нецукровий діабет.

Практичні навички:

- визначення виду ушкоджень та морфологічних ознак за клінічними проявами, на вологих препаратах;
- вирішення ситуаційних завдань з теми із застосуванням диференціальної діагностики.

Тема 15. **Патологія нервової системи**

ЛЕКЦІЯ

Нейрогенні порушення функцій центральної нервової системи, поняття про вегетативну (нейроциркуляторну) дистонію. Уявлення про основні механізми розладів у діяльності нервової системи. Поняття про порушення психічної (вищої нервової) діяльності, невроз. Загальне поняття про менінгіт та енцефаліт.

Етіологія і патогенез основних розладів центральної нервової системи, порушення кровообігу, нейроінфекція.

Нейрогенні порушення рухових функцій: судомний стан, центральний і периферичний параліч, міастенія.

Нейрогенні порушення обміну речовин, поняття про нейродистрофію.

Розлади чутливості: гіперстезія, гіпостезія, анестезія. Біль.

Порушення функцій вищої нервової діяльності: невроз.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Визначення видів ушкоджень за морфологічними ознаками.

Практичні навички:

- вирішення ситуаційних задач з теми із застосуванням диференціальної діагностики;
- характеристика макро- і мікропрепаратів з патології нервової системи.

Тема 16. **Патологія вагітності і пологів**

ЛЕКЦІЯ

Поняття про токсикоз вагітних.

Еклампсія. Поліп плаценти. Пухирний занесок.

Позаматкова вагітність, види, причини, наслідки.

Мимовільний аборт, причини, ускладнення. Безплідність, причини, види.

Післяпологові інфекційні захворювання матки, пологова травма, причини, ускладнення.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Визначення видів ушкоджень за морфологічними ознаками.

Практичні навички:

- визначення виду ушкоджень на таблицях, макро- і мікропрепаратах;
- вирішення ситуаційних завдань із застосуванням диференціальної діагностики;
- характеристика макро- і мікропрепаратів при патології вагітності і пологів.

IX. Форми та методи контролю

№	Етап контролю	Форма контролю	Методи контролю	Засоби контролю
1	Вхідний контроль	Фронтальний, індивідуальний	Усне опитування, бліц-питання, тестування	Тести, картки-завдання
2	Поточний контроль (теоретична частина)	Індивідуальний, фронтальний	Усне опитування, бесіда, дискусія	Питання, ситуаційні задачі
3	Поточний контроль (практична частина)	Індивідуальний, груповий	Практичні навички, демонстрація структур	Макропрепарати (фото), таблиці
4	Поточний контроль (письмовий)	Індивідуальний	Тестування, розв’язування ситуаційних завдань, заповнення схем	Тести, задачі, таблиці, схеми
5	Підсумковий контроль	Індивідуальний	Дифзалік	Білети, тести, макропрепарати (фото)

X. Перелік практичних навичок

1. Виявлення морфологічних проявів дистрофії, атрофій, некрозу на вологих та гістологічних препаратах.
2. Визначення видів некрозу за клінічними ознаками.
3. Розпізнавання місцевих проявів запалення.
4. Визначення видів пухлин за морфологічними ознаками.
5. Вивчення мазків крові при основних формах анемії, лейкоцитозу, лейкопенії.
6. Аналіз гемограми при різних захворюваннях.
7. Вивчення макро- та мікропрепаратів.
8. Визначення видів хвороб серцево-судинної системи за морфологічними ознаками на макро- та мікропрепаратах (інфаркту міокарда, атеросклерозу судин, кардіосклерозу).
9. Визначення видів ушкодження за морфологічними ознаками: інфаркту міокарда, жирової дистрофії, амілоїдозу нирки (селезінки).
10. Визначення видів порушення кровообігу (стазу в капілярах, крововиливу в кору великого мозку, тромбів у судинах) за морфологічними ознаками.
11. Визначення видів патології дихання (крупозної пневмонії, антракозу, емфіземи легень) за морфологічними ознаками.
12. Визначення за морфологічними ознаками видів патології травної системи: атрофічного гастриту, виразкової хвороби шлунка, флегмонозного апендициту, цирозу печінки.
13. Визначення видів ушкодження (гломерулонефриту, пієлонефриту, первинно зморщеної нирки) за морфологічними ознаками.
14. Визначення видів ушкоджень за морфологічними ознаками та клінічними проявами на вологих препаратах.
15. Характеристика макро- і мікропрепаратів при патології нервової системи.
16. Визначення видів ушкоджень за таблицями, макро- та мікропрепаратами.
17. Характеристика макро- і мікропрепаратів при патології вагітності і пологів.
18. Вирішення ситуаційних завдань із застосуванням диференціальної діагностики.

XI. Перелік питань до диференційованого заліку

1. Патологічна анатомія і патологічна фізіологія людини як фундаментальні медичні науки. Методи дослідження.
2. Некроз, визначення поняття. Причини та механізм розвитку некрозу. Морфологічні ознаки. Види.
3. Дистрофія. Визначення поняття, види. Механізми розвитку дистрофій.
4. Поняття про здоров'я і хворобу. Стадії хвороби, особливості перебігу, наслідки.
5. Поняття про етіологію і патогенез. Умови виникнення хвороб.
6. Шок, характеристика, види, стадії.
7. Стрес, визначення поняття. Стадії стресу, характеристика їх. Поняття про хвороби адаптації.
8. Алергія, визначення поняття, стадії. Алергічні реакції негайного та сповільненого типу, характеристика їх.
9. Гіперемія артеріальна та венозна. Ішемія, стаз, причини, механізми розвитку, прояви, наслідки.
10. Тромбоз. Види тромбів, механізм тромбоутворення. Наслідки тромбозу.
11. Емболія, визначення поняття, причини, види, наслідки.
12. Запалення. Визначення поняття, етіологія, патогенез, стадії, клінічні ознаки.
13. Види запалення, характеристика їх.
14. Гарячка. Визначення поняття, етіологія, патогенез, стадії. Роль гарячки в патології.
15. Гіпоксія. Визначення, поняття, види гіпоксії. Компенсаторно-пристосувальні реакції при гіпоксії.
16. Пухлини. Будова. Види пухлинного росту. Доброякісні та злоякісні пухлини. Поняття про передраковий стан.
17. Анемія, визначення поняття. Види анемії, характеристика їх. Зміни в периферичній крові при анемії.
18. Лейкоцитоз і лейкопенія. Види, зміни в периферичній крові.
19. Гіпертонічна хвороба, етіологія, патогенез, стадії розвитку, патоморфологічні зміни, клінічні ознаки, ускладнення.
20. Інфаркт міокарда, етіологія, стадії розвитку, види, наслідки.
21. Атеросклероз, етіологія, патогенез, патоморфологічні зміни. Форми атеросклерозу, характеристика їх. Ускладнення.
22. Ревматизм, причини виникнення, стадії розвитку ревматичної гранульоми. Форми ревматизму.
23. Вади серця вроджені та набуті, їхні основні форми. Порушення гемодинаміки, зміни в будові окремих частин серця та великих судин.
24. Задишка, визначення поняття, види.
25. Набряк легень, етіологія, патогенез, клінічні ознаки, наслідки.
26. Бронхіт, види, етіологія, патогенез, патоморфологія.
27. Пневмонія, види, причини, стадії крупозної пневмонії, ускладнення.
28. Емфізема легень, патогенез, патоморфологія.
29. Бронхіальна астма. Етіологія, патогенез, стадії, клінічні ознаки.
30. Розлади моторики шлунка. Гіпо- та гіперкінетичні стани: відрижка, гикавка, печія, нудота, блювання.
31. Гастрит гострий та хронічний, причини, механізми розвитку. Патоморфологія гастриту, клінічні ознаки, наслідки.
32. Виразкова хвороба шлунка і дванадцятипалої кишки. Причини та механізм розвитку, ускладнення. Патоморфологічна характеристика.
33. Непрохідність кишок. Види, причини, механізм розвитку, клінічні ознаки, наслідки.

34. Причини і механізми порушень функцій печінки: ушкодження паренхіми, розлади портального кровообігу та артеріального кровопостачання, порушення жовчовиділення.
35. Основні форми порушень діурезу. Кількісний та якісний склад патологічної сечі.
36. Гломерулонефрит гострий і хронічний. Етіологія, патогенез, патоморфологічна характеристика, наслідки.
37. Поняття про нирковокам'яну хворобу. Механізм утворення каменів.
38. Нефросклероз як наслідок запальних і судинних уражень нирок. Первинно і вторинно зморщена нирка.
39. Цукровий діабет, етіологія і патогенез. Макро- та мікроангіопатія при цукровому діабеті. Ускладнення та наслідки хвороби.
40. Поняття про нейрогенні порушення рухових функцій: судомний стан, центральний і периферичний параліч.
41. Поняття про гестози вагітних. Еклампсія.
42. Позаматкова вагітність, види, причини, клінічні ознаки, наслідки.
43. Післяпологові інфекційні захворювання матки, причини, ускладнення.
44. Поняття про пологову травму, її причини і види.
45. Мимовільний аборт, причини, стадії, наслідки. Безпліддя, види, причини, характеристика. Значення гістологічного дослідження зіскрібків.

XII. Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти

Оцінювання навчальних досягнень проводиться за 4-х бальною системою оцінювання.

Оцінка «відмінно» ставиться, коли здобувач освіти виявляє глибокі і міцні знання навчального матеріалу в обсязі робочої програми дисципліни, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію. Використовує набуті знання і вміння для прийняття рішень у стандартних і нестандартних ситуаціях. Переконливо аргументує відповіді, відстоює власну позицію щодо питань, які розглядаються. Здобувач освіти добре знайомий із основною, а також додатковою літературою з навчальної дисципліни. Володіє уміннями та компетенціями - загальними та фаховими, передбаченими освітньо-професійною програмою. Здатний демонструвати практичні навички та вміння розв'язувати різнорівневі завдання професійної діяльності. При виконанні практичних навичок повністю і без помилок виконує всі етапи алгоритму дій в повному обсязі, застосовує навички спілкування з пацієнтом на всіх етапах алгоритму, володіння навичками з охорони праці та інфекційної безпеки. Уміє оцінювати емоційний стан та соціальну поведінку. При тестовому контролі дає правильні відповіді на 90 - 100% від загальної кількості тестових завдань.

Оцінка «добре» ставиться, якщо здобувач освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу. Вміє застосовувати набуті знання та вміння для розв'язання практичних завдань, але допускає окремі неточності. У відповіді простежується порушення принципу систематичності і логічності викладу навчального матеріалу. Самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною. Здобувач виявляє ґрунтовне знання основної бібліографії, однак лише поверхово орієнтується у допоміжній літературі. При виконанні практичних навичок може допускати помилки в підготовчому етапі. Алгоритми дій виконуються у правильній послідовності. Допущені помилки не впливають на кінцевий результат процедури та стан здоров'я. При тестовому контролі дає правильні відповіді на 75 - 89% від загальної кількості тестових завдань.

Оцінка «задовільно» ставиться, якщо здобувач освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, але допускає значну кількість неточностей і грубих помилок, які може усувати за допомогою викладача. У своїх міркуваннях спирається на повторення думок викладача або автора, не вміє навести власні приклади, не може відповісти на додаткові запитання. Відповіді

не відображають самостійного розуміння теми. Не завжди робить правильні логічні висновки й узагальнення. Намагається оволодіти уміннями та компетенціями - загальними та фаховими, передбаченими освітньо-професійною програмою. Недостатньо володіє навичками з охорони праці, інфекційної безпеки, знаннями нормативної бази в галузі охорони здоров'я і фармації. Здатний виконувати практичні навички й уміння типових завдань діяльності, відповідно до теми. При виконанні практичних навичок досягає бажаного результату, але може порушувати послідовність виконання процедур, не може чітко вказати покази і протипоказання для здійснення процедури, не чітко виконуються підготовчий і завершальний етапи алгоритму практичної навички. При тестовому контролі дає правильні відповіді на 55 - 74 % від загальної кількості тестових завдань.

Оцінка «незадовільно» ставиться, якщо здобувач освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну його частину. Він спроможний висвітлити лише окремі питання, не вміючи їх аргументувати чи пояснити. Цілісність розуміння матеріалу з дисципліни відсутня. Його участь у освітньому процесі є пасивною, відповіді в більшості є неправильними або дуже поверховими, не здатний відтворювати практичні навички або допускає помилки, які завдають шкоди здоров'ю пацієнта. При тестовому контролі дає правильні відповіді менше ніж на 55 % від загальної кількості тестових завдань.

XIII. Рекомендована література та інформаційні ресурси

Атаман О.В. Патологічна фізіологія в запитаннях і відповідях. — Вінниця: Нова книга, 2007.

Бондар Я.Я., Файфура В.В. Патологічна анатомія і патологічна фізіологія людини: підручник. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. — 494 с.

Патофізіологія: підручник / За ред. М.Н. Зайка, Ю.В. Биця. — К.: Медицина, 2010. — 704 с.

Михалевич Р.Ф. Анатомія та фізіологія з основами патології в запитаннях і відповідях. — К.: Здоров’я, 2002. — 187 с.

Посібник з анатомії та фізіології з основами патології / Сакевич В.І. та ін. — К.: Здоров’я, 2003. — 36 с.

Анатомія та фізіологія людини з патологією / Федонюк Я.І. та ін. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2001. — 680 с.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник директора
з навчальної роботи
Людмила ЛЯШЕНКО
« 01 » вересня 2026р.

Доповнення та зміни до робочої програми навчальної дисципліни
на 2026 – 2027 навчальний рік

Робочу програму навчальної дисципліни розроблено та оновлено відповідно до навчального плану на 2026/2027 навчальний рік. У зв'язку зі змінами в розподілі навчального навантаження порівняно з попереднім навчальним роком скориговано загальний обсяг аудиторних занять: кількість аудиторних годин зменшено, а обсяг годин, відведених на самостійну роботу здобувачів освіти, відповідно збільшено. Зміни внесено відповідно до затвердженого навчального плану та враховано в робочій програмі навчальної дисципліни.

Викладачі Тетяна ІЛЬЧЕНКО
Тетяна ЛОБАНОВА
Павло ДЕМ'ЯНЮК

Робочу програму розглянуто та
схвалено на засіданні ЦК ОКЗСК
протокол від 01 вересня 2026 р. №1
Голова ЦК _____ Марина КІСІЛЬОВА